

تغییر حکومت در سوریه را چگونه باید فهم کرد:

خبرنامه پنجاهویکم (۲۰۲۴)

۱۹ دسامبر ۲۰۲۴

همام السید (سوریه)، مور، ۲۰۱۲

دوستان عزیز

درود از طرف تری کنتیننتال: مؤسسه پژوهش‌های اجتماعی.

سقوط دمشق یکی از بهت‌آورترین وقایع چند ماه گذشته بوده است. بدواً انتظار می‌رفت این سقوط بیش از یک دهه پیش رخ دهد، زمانی که لشکرهای شورشیان با حمایت مالی قطر، ترکیه، عربستان سعودی و ایالات متحده در اطراف و اکناف سوریه سربرآوردند و دولت بشار اسد، رئیس‌جمهور وقت را تهدید کردند. این ارتش‌ها با حمایت کشورهای ثروتمند و قدرتمند، از طیفی از نقش‌آفرینان تشکیل شده بودند که عبارتند از:

۱. انبوهی از مردمی که از عواقب اقتصادی بازشدن اقتصاد و ویرانی متعاقب آن که دامان مشاغل کوچک تولیدی را در برابر قدرت نوظهور تولید ترکیه گرفت، خشمگین بودند.

۲

۲. دهقانان در شمال، ناامید از عدم پاسخ مناسب دولت به خشکسالی طولانی که آن‌ها را مجبور کرد به شهرهای شمالی حلب و ادلب عزیمت کنند.

۳. بخش‌هایی از خرده‌بورژوازی سکولار ناراضی از شکست بهار دمشق در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱، که در ابتدا نوید اصلاحات سیاسی ناشی از مُتندیات (مجامع بحث و فحص سیاسی) در سراسر کشور را داده بود.

۴. اخوان‌المسلمین سوریه که پس از سرکوب در سال ۱۹۸۲، از نقشی که اخوان در تظاهرات ۲۰۱۱-۲۰۱۰ در تونس و مصر بازی کرد الهام گرفت و از دل خرده‌بورژوازی مذهبی دوباره ظهور کرد.

۵. نیروهای پرشور اسلام‌گرا که توسط القاعده در عراق آموزش دیده بودند و می‌خواستند پرچم سیاه جهادی را بر بلندای بام‌ها در دمشق به اهتزاز درآورند.

علی‌رغم شکست این جناح‌های معارض در سوریه در سال ۲۰۱۱، بسیاری از همین نیروها بودند که موفق شدند دولت اسد را در هفتم دسامبر ۲۰۲۴ سرنگون کنند.

درست بیش از یک دهه پیش، دولت اسد عمدتاً به دلیل حمایت ایران و روسیه، اما همچنین به دلیل دخالت – تا حدی کمتر – همسایه‌اش عراق و حزب‌الله (لبنان) در قدرت باقی ماند. اسد جریزه لازم را نداشت. او در سال ۲۰۰۰ پس از مرگ پدرش حافظ اسد که در سال ۱۹۷۱ با کودتای نظامی به ریاست جمهوری رسیده بود، رئیس‌جمهور شد. هنگامی که ارتش شورشیان در دسامبر سال جاری به دمشق نزدیک شد، اسد به همراه خانواده‌اش به مسکو گریخت و مدعی شد می‌خواهد از سیاست کناره‌گیری کند و حرفه خود به‌عنوان چشم‌پزشک را از سر بگیرد. او خطاب به مردم خود بیانیه‌ای صادر نکرد تا به آن‌ها بگوید دل قوی دارند یا بگوید نیروهایش همچنان خواهند جنگید. هیچ حرف امیدوارکننده‌ای مطرح نشد. او به همان شکلی که ظاهر شده بود، بی‌سروصدا رفت و کشورش را ترک کرد. چند روز بعد، اسد در تلگرام متنی منتشر کرد که نشانی از شجاعت نداشت.

حکیم العاقل (یمن)، تاریخ نمادین بهجت عرب، ۱۹۹۴

پس از شکست نیروهای سوری، ایرانی و روس در سال ۲۰۱۴، شورشیان سوری در شهر ادلب، نه‌چندان دور از مرز ترکیه با سوریه، دوباره گرد هم آمدند. آنجا بود که نیروی اصلی معارض در سال ۲۰۱۶ از القاعده جدا شد، شوراهای محلی را به دست گرفت و خود را به‌عنوان تنها رهبر کارزار ضد اسد شکل داد. این گروه، هیئت تحریر الشام، اکنون در دمشق قدرت را در دست دارد.

تحریر الشام که مستقیماً از دل القاعده در عراق بیرون آمده، نتوانسته است از این ریشه‌ها رها شود و بدنه‌ای عمیقاً فرقه‌گرا و جاه‌طلب دارد

که هدفش در نهایت تبدیل سوریه به خلافت است. ابومحمد الجولانی، رهبر تحریر الشام، از زمان حضور خود در عراق و شمال سوریه، به وحشیگری در حق جمع کثیری از گروه‌های اقلیت در سوریه (به‌ویژه علوی‌ها، ارمنی‌ها، کردها، شیعیان) که از نظر او مرتد بودند شهرت پیدا کرد. الجولانی به‌خوبی از شهرت خود آگاه است، اما شیوه بازنمایی خود را به‌طرز چشمگیری تغییر داده است. او از حصار روزهای حضورش در القاعده بیرون آمده است. ریش‌هایش را آراسته، لباس نظامی خاکی‌رنگ بی‌نشان به تن کرده، و یاد گرفته با رسانه‌ها با لحنی سنجیده صحبت کند. الجولانی در مصاحبه‌ای اختصاصی با سی‌ان‌ان که درست در زمان تصرف دمشق توسط نیروهایش منتشر شد، از قتل عام‌های گذشته که به نام او انجام شده بود، صرفاً تحت عنوان «ندانم‌کاری‌های جوانی» یاد کرد. انگار توسط یک شرکت روابط عمومی آموزش دیده بود. الجولانی دیگر «مجنون القاعده‌ای» نیست، بلکه اکنون به‌عنوان یک دموکرات سوری معرفی می‌شود.

۵

در ۱۲ دسامبر، من با دو دوست از جوامع اقلیت در مناطق مختلف سوریه صحبت کردم. هر دو گفتند از جان خود بیم دارند. آن‌ها می‌دانند که اگرچه دوره‌ای از شادی و آرامش وجود خواهد داشت، اما در نهایت با هجوم‌های شدیدی روبه‌رو خواهند شد و همین الان هم از گوشه‌وکنار و آشنایان خود گزارش‌هایی مبنی بر حملات پراکنده علیه علوی‌ها و خانواده‌های شیعه به گوش‌شان می‌رسد. دوست دیگری به من یادآوری کرد پس از سقوط دولت صدام حسین در سال ۲۰۰۳، در عراق آرامش حاکم بود. چند هفته بعد، شورش آغاز شد. آیا ممکن

است چنین شورش‌های در میان نیروهای دولتی سابق در سوریه، پس از آن که در پی سقوط شتابنده دولت آرایش مجدد گرفتند، رخ دهد؟ با توجه به ویژگی‌های کسانی که قدرت را به دست گرفته‌اند، نمی‌توان دانست که بافت اجتماعی سوریه جدید چگونه خواهد بود. این امر به‌ویژه در صورتی صدق می‌کند که حتی کسری از آن هفت میلیون سوری که در طول جنگ آواره شدند، به خانه بازگردند و به دنبال انتقام از عواملی باشند که وادارشان کرد به خارج از کشور هجرت کنند. هیچ جنگی از این نوع با صلح خاتمه نمی‌یابد. هنوز خیلی اختلافات هست که باید تسویه شود.

صفوان دهول (سوریه)، رویای ۹۲، ۲۰۱۴

بدون این که از مردم سوریه و بهروزی آنان غفلت ورزیم، باید دریابیم که این تغییر حکومت چه معنایی برای منطقه و جهان دارد. اجازه دهید اشارات ضمنی را به ترتیب دنبال کنیم. از اسرائیل شروع و به منطقه ساحل در آفریقا ختم می کنیم.

۱. اسرائیل. اسرائیل فرصت جنگ داخلی یک دهه ای در سوریه را غنیمت شمرده و پایگاه های نظامی سوریه را به طور منظم بمباران کرده است تا هم توان ارتش عربی سوریه و هم متحدان آن (به ویژه ایران و حزب الله) را نابود کند. در طی سال گذشته، در حین تشدید نسل کشی علیه فلسطینی ها، اسرائیل همچنین بمباران هرگونه تأسیسات نظامی را که پیش بینی می کند برای تجدید قوای ایران و حزب الله استفاده می شود، افزایش داده است. اسرائیل سپس برای تضعیف حزب الله به لبنان حمله کرد که با ترور رهبر دیرینه حزب الله، سید حسن نصرالله، و با حمله به جنوب لبنان، جایی که حزب الله ریشه داشت، به این هدف دست یافت. گویی هماهنگ شده بود که اسرائیل در حین خروج تحریر الشام از ادلب از این گروه پشتیبانی هوایی کرد و تأسیسات نظامی و مقرهای ارتش سوریه را بمباران کرد تا روحیه ارتش را تضعیف کند. زمانی که تحریر الشام دمشق را تصرف کرد، اسرائیل لشکر ۲۱۰ خود را در بلندی های جولان اشغالی (که در سال ۱۹۷۳ تصرف شده) تقویت کرد و سپس به منطقه حائل سازمان ملل (که در سال ۱۹۷۴ تعیین شد) حمله کرد. تانک های اسرائیلی از منطقه حائل گذر کردند و به دمشق بسیار نزدیک شدند. تحریر الشام در هیچ مقطعی با این اشغال سوریه مخالفت نکرد.

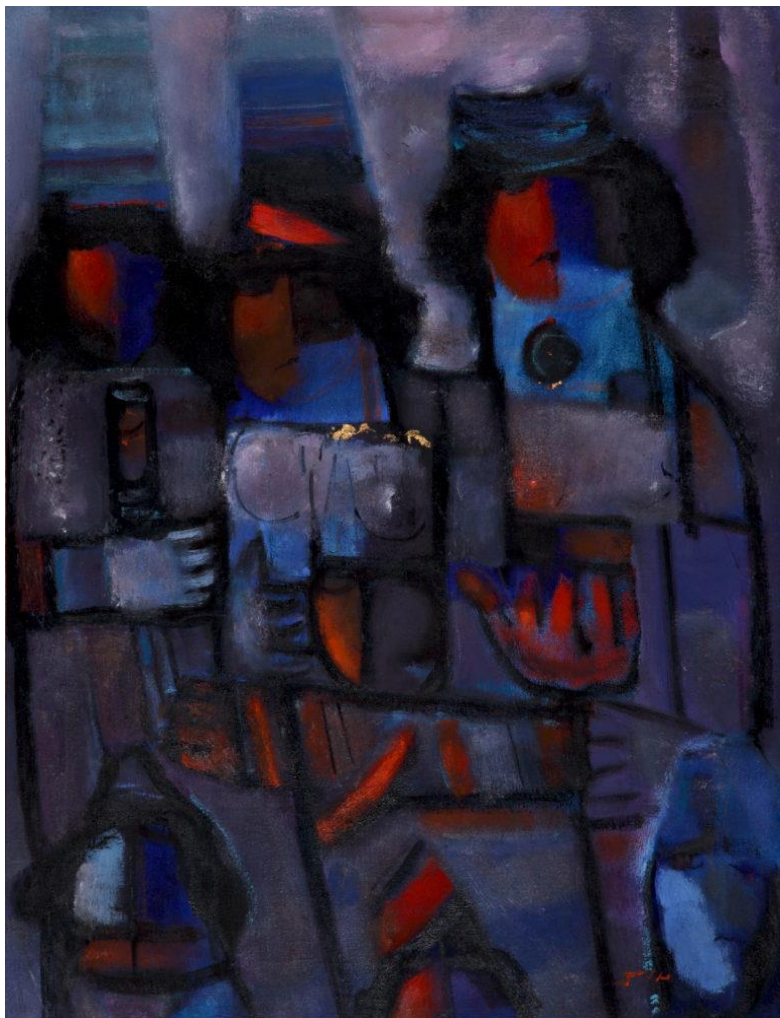
۲. **ترکیه.** دولت ترکیه از آغاز شورش ۲۰۱۱ حمایت نظامی و سیاسی کرد و میزبان دولت در تبعید اخوان المسلمین سوریه در استانبول بود. در سال ۲۰۲۰، زمانی که ارتش سوریه علیه شورشیان در ادلب دست به عملیات زد، ترکیه به سوریه حمله کرد تا اطمینان کند که این شهر سقوط نخواهد کرد. ترکیه همچنین بسیاری از ستیزه جویان را که از بزرگراه M5 به سمت دمشق حرکت کردند تحت آموزش نظامی قرار داد و برای نبرد با کردها در شمال و ارتش سوریه در جنوب تجهیزات نظامی در اختیار پیکارجویان قرار داد. از طریق ترکیه بود که اسلام گرایان مختلف آسیای مرکزی، از جمله اویغورهای چین، به جنگ تحریر الشام پیوستند. هنگامی که ترکیه در یک دهه گذشته دو بار به سوریه حمله کرد، بخشی از خاک سوریه را در اختیار داشت که ادعا می کرد سرزمین تاریخی آن است. تحت حکومت تحریر الشام، این قلمرو به سوریه بازخواهد گشت.

۳. **لبنان و عراق.** پس از سقوط دولت صدام حسین در سال ۲۰۰۳، ایران یک پل زمینی برای تأمین تجهیزات متحدان خود در لبنان (حزب الله) و سوریه ساخت. با تغییر دولت در سوریه، تأمین مجدد حزب الله دشوار خواهد شد. لبنان و عراق هم اکنون با کشوری هم‌مرز خواهند بود که توسط یکی از شاخه‌های سابق القاعده اداره می شود. در حالی که فی الحال مشخص نیست که این برای منطقه چه معنایی دارد، احتمال بسیاری وجود دارد القاعده، که می خواهد نقش شیعیان را در این کشورها تضعیف کند، دست به اقدامات تهاجمی بزند.

۹

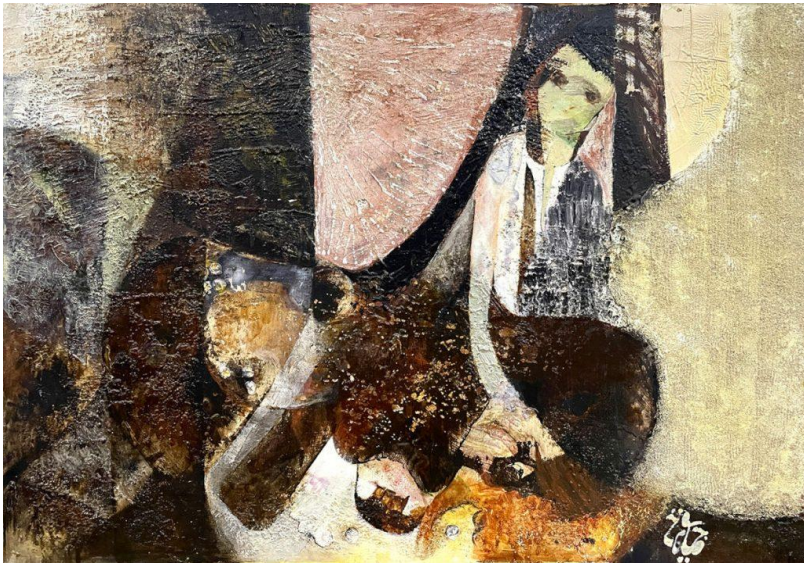

فاتح المدرس (سوريه)، فرزند فلسطين، ۱۹۸۱

۴. **فلسطین.** پیامد [سقوط اسد] نسل‌کشی در فلسطین و مبارزه برای آزادی فلسطین را به‌شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. با توجه به نقش اسرائیل در تضعیف ارتش اسد به نمایندگی از تحریر الشام، بعید است که الجولانی اشغال فلسطین توسط اسرائیل را به چالش بکشد یا به ایران اجازه دهد دوباره به تجهیز حزب‌الله یا حماس اقدام نماید. علی‌رغم نام او که از جولان گرفته شده، بسیار بعید است الجولانی در راه بازپس‌گیری بلندی‌های جولان برای سوریه بجنگد. «حائل»‌های اسرائیل در لبنان و سوریه بر آسودگی خیال منطقه‌ای ناشی از اقداماتش، که در اثر رویدادهایی مانند معاهده صلح با مصر (۱۹۷۹) و اردن (۱۹۹۴) به دست آمده، می‌افزاید. در زمان حاضر هیچ‌یک از همسایگان اسرائیل تهدیدی برای آن به‌شمار نمی‌آید. در پی تحولات جاری، هم‌اینک مبارزه در فلسطین دچار انزوای شدید شده است. مقاومت ادامه خواهد داشت، اما دیگر همسایه‌ای نیست که مسیر دسترسی به ابزار مقاومت را فراهم کند.

۵. **ساحل.** از آنجا که ایالات متحده و اسرائیل از منظر ژئوپلیتیک اساساً یک کشور به‌شمار می‌آیند، پیروزی اسرائیل یک پیروزی برای ایالات متحده است. تغییر حکومت در سوریه نه‌تنها ایران را در کوتاه‌مدت تضعیف کرده، بلکه سبب تضعیف روسیه (هدف راهبردی بلندمدت ایالات متحده) نیز شده است که قبلاً از فرودگاه‌های سوریه برای سوخت‌رسانی به هواپیماهای تدارکاتی خود در مسیر کشورهای مختلف آفریقایی استفاده می‌کرد. دیگر امکان استفاده روسیه از این پایگاه‌ها وجود ندارد و مشخص نیست هواپیماهای نظامی روسیه در

کجا می‌توانند برای سفر به منطقه، به‌ویژه به کشورهای ساحل، سوخت‌گیری کنند. این امر فرصتی برای ایالات متحده فراهم می‌کند تا کشورهای هم‌مرز با منطقه ساحل مانند نیجریه و بنین را به انجام عملیات علیه دولت‌های بورکینافاسو، مالی و نیجر سوق دهد. باید به‌دقت اوضاع را رصد کرد.

جمیله بنت محمد (الجزائر)، فلسطین، ۱۹۷۴

در ژوئیه ۱۹۵۸، چندین شاعر جشنواره‌ای در عکا (فلسطین اشغالی ۱۹۴۸) ترتیب دادند. یکی از شاعران شرکت‌کننده، دیوید سماح، «اخی توفیق» (برادرم توفیق) را به یاد توفیق زیاد شاعر کمونیست

فلسطینی که در زمان برگزاری جشنواره در زندان اسرائیل بود، سرود.
شعر سماح ما را متوجه هوشمندی‌ای می‌کند که در روزگار ما به شدت
مورد نیاز است:

اگر در خاکش جمجمه هم بکارند
محصول ما امید و نور خواهد بود.

با مهر،

ویجی

۱۲

مترجم فارسی: عدنان علوی

تهیه و تنظیم نسخه فارسی: خانه آمریکای لاتین

نشانی سه قاره | تری کنتیننتال فارسی در تلگرام:

<http://t.me/TricontinentalFarsi>